

บทที่ 2

ประเภทของหลักสูตร

ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรในทัศนะต่าง ๆ องค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแล้ว เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรให้ชัดเจนและละเอียดยิ่งขึ้น ในบทที่ 2 นี้ จึงขอเสนอประเภทต่าง ๆ ของหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรรายวิชาหรือเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum)
2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlated Curriculum)
3. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad-Fields Curriculum)
4. หลักสูตรแกน (Core Curriculum)
5. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum)
6. หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)
7. หลักสูตรเอกัตภาพ (Individualized Curriculum)
8. หลักสูตรแบบเกณฑ์ความสามารถ (Competency Based Curriculum)

1. หลักสูตรรายวิชาหรือเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด ได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) ตามแนวสัจนิยม (Realism) หลักสูตรแบบนี้เน้นเนื้อหาวิชาในแต่ละศาสตร์ แต่ละวิชาจะสอนแยกจากกันเป็นรายวิชา เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ สุขศึกษา พลศึกษา หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม หัตถศึกษา ฯลฯ เป็นต้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะมุ่งทฤษฎีตามตำรา ยึดการทดสอบเป็นสำคัญ มากกว่าการนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้ที่ผู้รู้หรือนักวิชาการในสาขานั้น ๆ ได้จัดไว้เป็นระบบแล้ว การเรียนการสอนเน้นครูเป็นศูนย์กลาง โดยครูศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจ อาศัยตำราหรือแบบเรียนเป็นแหล่งความรู้ การสอนดำเนินไปตามลำดับที่หลักสูตรกำหนด เน้นการถ่ายทอดของครูและการรับของนักเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเฉื่อยชา (passive learning) นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนน้อย วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยายหรือการบอกเล่า

การวัดผลใช้วิธีการเขียนและวัดความรู้ความจำ ตารางสอนเป็นแบบจัดชั่วโมงตายตัว (Block Schedule) ตัวอย่างของหลักสูตรแบบนี้ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2493 ซึ่งแยกสอนเป็นรายวิชา ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม วรรณคดี ปัจจุบันจะพบหลักสูตรแบบนี้ในระดับอุดมศึกษา

ข้อดี

1. ช่วยให้การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาดำเนินไปอย่างมีระบบ ผู้เรียนมีความรู้ในแต่ละเรื่องเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการเรียนขั้นสูงต่อไป และหากความมุ่งหมายทางการศึกษาต้องการเน้นการถ่ายทอดความรู้ การใช้หลักสูตรแบบนี้จะสนองความมุ่งหมายได้ดีที่สุด
2. ช่วยประหยัดเวลาของครูในการเตรียมการสอนและในขณะที่สอน เพราะเป็นการสื่อสารทางเดียวโดยการถ่ายทอดของครู ครูจึงสามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้มากตามที่เตรียมไว้ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการอภิปรายและการจัดกิจกรรม
3. การวัดผลทำได้ง่าย เพราะวัดเฉพาะด้านความรู้ความจำ
4. สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางสมองหรือสติปัญญาของผู้เรียนได้ดี ช่วยให้ผู้เรียนมีระบบในการคิด เพราะเนื้อหาวิชาได้มีการจัดระบบไว้เรียบร้อยแล้ว ทำให้ผู้เรียนค่อย ๆ รับรู้ เรียนจากง่ายไปหายากตามลำดับ
5. เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและมรดกของสังคม

ข้อจำกัด

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้แคบเกินไป มุ่งแต่ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านวิชาการ ไม่คำนึงถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน เช่น ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ ความรู้สึก ความซาบซึ้งและทักษะ
2. หลักสูตรไม่ส่งเสริมการผสมผสาน (Integration) และการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) เพราะขาดการประสานสัมพันธ์ระหว่างวิชา ผู้เรียนจึงไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์หรือแก้ปัญหาอุปสรรคในชีวิตจริงได้
3. ผู้สร้างหลักสูตรเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เห็นว่าผู้เรียนควรจะต้องเรียนอะไรตามสภาพแวดล้อมและความต้องการ บางครั้งไม่ตรงกับความต้องการ ความสนใจและสภาพของท้องถิ่น ทำให้สิ่งที่เรียนไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้ ไม่เกิดประโยชน์และไม่ช่วยให้การดำเนินชีวิตมีความสุขได้
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบเฉื่อยชา ไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน จึงไม่เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียน ไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlated Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

หลักสูตรแบบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักสูตรรายวิชา เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรแบบรายวิชา เพื่อลดความแตกแยกระหว่างวิชาให้น้อยลง หลักสูตรสัมพันธ์วิชาเป็นการนำหลักสูตรรายวิชาอย่างน้อย 2 วิชา ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเกี่ยวข้องกันมาสอนให้สัมพันธ์กัน โดยที่แต่ละวิชาแยกเป็นเอกเทศอยู่ แต่เวลาสอนผู้สอนพยายามสอนให้เห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาเท่านั้น ซึ่งอาจทำได้โดยการพูดคุยโยงให้เห็นหรือยกตัวอย่างเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน หรือนำเข้ามาเป็นการเริ่มต้นบทเรียน นอกจากนี้ยังอาจทำได้โดยการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนทั้ง 2 วิชา (หรือ 3 วิชา) ที่มีเรื่องเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้สอนเรื่องดังกล่าวในเวลาเดียวกัน เด็กจะได้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนดีขึ้นอาจเป็นการสัมพันธ์กันระหว่างวิชาในสาขาเดียวกัน เช่น ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ หรือระหว่างสาขาวิชา เช่น สังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ข้อดี

1. ครูมีการวางแผนการสอนร่วมกัน
2. ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจเนื้อหาที่เรียนมากขึ้นกว่าหลักสูตรรายวิชา
3. ทำให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร เป็นการลดความแตกแยกของวิชาต่าง ๆ ลงได้

4. หลักสูตรแบบนี้ช่วยส่งเสริมการถ่ายโยงการเรียนรู้ระดับต้น ๆ ได้

5. ช่วยจัดความซ้ำซ้อนในด้านเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอน

ข้อจำกัด

1. การจัดโปรแกรมการสอนให้เนื้อหาวิชาสัมพันธ์กันทำได้ยาก
2. การสอนของครูยังคงเน้นเนื้อหาวิชา เช่นเดียวกับหลักสูตรรายวิชา ไม่ได้ผสมผสานความรู้เข้าด้วยกันจริง ๆ
3. ครูอาจมีปัญหาในด้านการจัดเวลาที่จะหาโอกาสมาปรึกษาหรือวางแผนร่วมกัน
4. หลักสูตรแบบนี้มีข้อจำกัดคล้ายคลึงกับหลักสูตรรายวิชา ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของหลักสูตรโดยทั่วไปยังคล้ายคลึงกันอยู่มาก

3. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad-Fields Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรรายวิชาและหลักสูตรสัมพันธ์วิชา โดยพยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พบในหลักสูตรทั้งสองดังกล่าว หลักสูตรแบบนี้เป็นหลักสูตรที่รวมเอาวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงกันมารวมเข้าไว้ในหมวดวิชาเดียวกัน เช่น หมวดวิชา

วิทยาศาสตร์จะรวมเนื้อหาวิชาย่อยต่าง ๆ เช่น ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ เข้าด้วยกัน หรือหมวดสังคมศึกษาจะรวมเนื้อหาวิชาย่อย เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศิลปกรรม หมวดพละนันทนัยประกอบด้วย วิชา พลศึกษา สุขศึกษา หมวดศิลปศึกษาประกอบด้วยวิชาขับร้องดนตรี วาดเขียน การฝีมือ และหมวดวิชาคณิตศาสตร์ประกอบด้วย เลขคณิต เรขาคณิต และตรีโกณ เป็นต้น

ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503 อันที่จริงจุดมุ่งหมายของการจัดหลักสูตรแบบนี้ ก็เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเนื้อหาวิชากว้างขวางขึ้น นักเรียนจะได้มองเห็นความหมายของสิ่งที่เรียนมากขึ้น ผู้จัดหลักสูตรในลักษณะนี้เชื่อว่าวิชาแต่ละวิชามีคุณค่าพอ ๆ กัน เพราะแต่ละวิชาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ และการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์นั้นจะต้องใช้ความรู้ในหลาย ๆ แขนงวิชา อย่างไรก็ตาม การจัดหลักสูตรหมวดวิชาเท่าที่ผ่านมา ลักษณะการสอนก็ยังคงสอนเป็นรายวิชาย่อย ๆ อยู่ เพียงแต่ทำให้รู้ว่าวิชาย่อยใดอยู่ในหมวดวิชาอะไรเท่านั้นเอง

ข้อดี

1. ทำให้การบริหารหลักสูตรมีความคล่องตัวยิ่งขึ้นเพราะในหมวดวิชาหนึ่ง ๆ มีหลายวิชาสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาได้สะดวกขึ้น
2. หลักสูตรมีลักษณะเนื้อหาวิชากว้างขวาง ทำให้ครูมีเสรีภาพในการสอนกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม พร้อมกันนั้นเป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจของครูในการดำเนินการสอนให้มากขึ้น
3. ความเป็นเอกลักษณะหรือเอกเทศของแต่ละวิชาหมดไป เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างวิชามากขึ้น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้รอบในแต่ละหมวดวิชา เอื้ออำนวยต่อการถ่ายโยงการเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. เป็นหลักสูตร ที่มุ่งการผสมผสานของความรู้ (integration of knowledge) ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น

ข้อจำกัด

1. การผสมผสานเนื้อหาวิชาทำได้ยาก
2. การประสานสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาไม่เกิดขึ้น เพราะการสอนของครูยังคงเน้นแต่ละวิชา
3. ความรู้ที่ได้รับกว้างขึ้น อาจทำให้ผู้เรียนเรียนไม่ลึกซึ้งในเนื้อหาแต่ละอย่าง ทำให้ความรู้ไม่แน่น
4. หลักสูตรลักษณะนี้ทำได้ง่ายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมตัวเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยยังเป็นที่ต้องการอยู่มาก ทำให้การจัดหลักสูตรแบบหมวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทำได้ยากกว่า

4. หลักสูตรแกน (Core Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

หลักสูตรแบบนี้มีลักษณะของการผสมผสานของเนื้อหาวิชา มุ่งหมายที่จะสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้รับประสบการณ์ตรง ในชั้นเรียนที่ใช้หลักสูตรแกนนั้น ไม่มีการแบ่งกลุ่มตามสติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ ครูจะพยายามให้เด็กแต่ละคนได้แสดงความสามารถของตนออกมาให้มากที่สุด การจัดการตารางเวลาเรียนจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจาก 50 นาทีเป็น 2-3 ชั่วโมงติดต่อกัน เพื่อให้ให้นักเรียนมีเวลาประชุมวางแผนงาน ศึกษาค้นคว้า เก็บข้อมูลและเสนอผลได้อย่างเพียงพอ เนื้อหาของหลักสูตรแบบนี้ไม่แยกเป็นรายวิชา แต่เป็นการรวมวิชาต่าง ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ในชั้นเรียนครูจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือแนะแนวการเรียนมากกว่าเป็นผู้สอน และเนื่องจากการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบนี้ใช้หลาย ๆ วิชารวมกัน ครูผู้สอนจึงต้องวางแผนการสอนหรือปรึกษาหารือกับครูอื่น ๆ หรืออาจใช้วิธีสอนแบบคณะ (Team Teaching) หลักสูตรแบบนี้เป็นรากฐานให้เกิดหลักสูตรแบบหน่วยกิตขึ้น หลักสูตรแกนอาจจัดแบ่งย่อยเป็น 4 ประเภท คือ

1. หลักสูตรแกนกลางแบบหมวดวิชา หรือหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนเรียนเป็นหมวดวิชา แต่เวลาสอนผู้สอนจะสอนหมวดวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นหลัก แล้วสอนหมวดวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นมา

2. หลักสูตรแกนกลางแบบหลอมวิชา คือ การกำหนดวิชาใดวิชาหนึ่งให้เป็นแกนกลาง แล้วนำวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาหลอมเป็นหน่วยการเรียน เช่น สอนวิชาประวัติศาสตร์เป็นแกนกลาง แล้วนำวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาวรรณคดี วิทยาศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ศิลปะ มาสอนให้สัมพันธ์กัน เป็นต้น

3. หลักสูตรที่ใช้ผู้เรียนเป็นแกน คือหลักสูตรที่จัดตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักแล้วนำมาผสมผสานกับความต้องการของสังคม กำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง เช่น หัวข้อเรื่องเหล่านี้อาจเน้นในเรื่องสุขภาพแล้วตั้งให้ไปสัมพันธ์กับสภาพของสังคมส่วนรวม

4. หลักสูตรที่ใช้สังคมเป็นแกน คือหลักสูตรที่กำหนดให้สังคมเป็นแกน เช่น ใช้บทบาทหรือหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ หรือใช้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นแกนก็ได้

ข้อดี

1. เนื้อหาในหลักสูตรส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายแก่เด็ก และทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์รอบด้าน และมีเจตคติที่ดีต่อสังคม

2. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในการเรียน ได้วางแผนงานร่วมกับผู้อื่น เก็บข้อมูล แก้

ปัญหาและประเมินผลด้วยตนเอง เกิดทักษะและความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานและความถนัดส่วนบุคคล ไม่ก่อให้เกิดปัญหา กับผู้เรียนในด้านความแตกต่างของสติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด ทักษะและสังคม

4. มีการผสมผสานทางด้านเนื้อหาและการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดความยืดหยุ่นในเรื่อง ของเวลาและการใช้วิธีสอนหลายวิธี

5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนสนใจและ กระตือรือร้นที่จะเรียน

ข้อจำกัด

1. ครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการสอนตามหลักสูตรแบบนี้ดีพอ อาจเกิด ปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

2. โรงเรียนส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการจัดการอุปกรณ์การสอน ทำให้การใช้หลักสูตร แบบแกนเป็นไปด้วยความยากลำบาก

3. เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับระดับประถมศึกษา เพราะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ ชีวิตให้แก่ผู้เรียน แต่ในระดับมัธยมศึกษาครูผู้สอนต้องรับภาระหนักในการเตรียมวางแผนการ สอนและสื่อการสอน

4. เมื่อมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาและความรู้โดยครูหลายคน อาจทำให้เนื้อหาสาระ และความรู้อาจไม่สมดุลกัน

5. ครูเคยชินกับวิธีสอนแบบเก่า อาจทำให้ไม่สามารถใช้หลักสูตรแกนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

5. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

การจัดหลักสูตรแบบนี้ยึดสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะได้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ เช่น สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา การประกอบอาชีพ การป้องกันชีวิตและสุขภาพ การอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ การร่วมมือกับชุมชนในฐานะพลเมืองดี การสอนตามหลักสูตรนี้เน้นให้ผู้เรียนได้ ปฏิบัติจริงเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนอาจ เป็นไปในรูปของหน่วยต่าง ๆ หรืออาจจะแยกเป็นรายวิชา เป็นหลักสูตรที่ยึดหลักปรัชญาการ ศึกษาพัฒนานิยม (Progressivism)

ข้อดี

1. ช่วยพัฒนาทางด้านความคิดและช่วยให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้มากขึ้น ทำให้เกิดแรงดลใจในการเรียนสูงกว่า
2. ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ของผู้เรียน คือเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. มุ่งส่งเสริมการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในการเรียนและทำกิจกรรมให้มากที่สุด

ข้อจำกัด

1. ขาดความสมบูรณ์และสาระสำคัญของเนื้อหาไป เพราะเน้นความสนใจของผู้เรียนเกินควรในทางปฏิบัติ
2. การผสมผสานและการจัดหมวดหมู่ของประสบการณ์การเรียนรู้ยังมีปัญหา ผู้จัดยังไม่ทราบแน่ชัดว่ากิจกรรมและประสบการณ์ชีวิตอะไรของเด็กที่มีค่ามากที่สุดที่ควรนำมาสอน และยังไม่มีความรู้วิธีการจัดหมวดหมู่อย่างสมบูรณ์
3. ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้แต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นไปประยุกต์ใช้ในสังคม
4. การฝึกหัดครูยังตามหลักสูตรนี้ไม่ทัน ครูไม่ได้รับการฝึกฝนที่จะสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน (Active Learning)

6. หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรแบบนี้มุ่งเน้นกิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก โดยการจัดเนื้อหาสาระของการเรียนออกเป็นหน่วย ๆ หรือกิจกรรมย่อย ๆ และพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การปรับตัวและการแก้ปัญหาจากประสบการณ์นั้น ๆ เช่น อาจจัดหน่วยประสบการณ์ “ชีวิตในบ้าน” “การไปซื้อของที่ตลาด” “การปรับปรุงชุมชน” “การคมนาคมและการสื่อสาร” “ชีวิตและความเป็นอยู่ของประเทศเพื่อนบ้าน” เป็นต้น เป็นหลักสูตรที่ดี สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของการเรียนแบบเฉื่อยชา ไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็ก

หลักสูตรแบบนี้ยึดหลักการที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ และประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ จึงมุ่งส่งเสริมการสอนโดยวิธีแก้ปัญหา ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการลงมือกระทำ ลงมือวางแผน เพื่อหาประสบการณ์อันเกิดจากการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นหลักสูตรที่ยึดปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒน์นิยมเช่นเดียวกับหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม และเป็นหลักสูตรที่ใช้กันมากในระดับประถมศึกษา

ข้อดี

1. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

2. เป็นหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์เป็นสำคัญ ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมมาก จึงมีความกระตือรือร้นในการเรียน

ข้อจำกัด

1. เป็นหลักสูตรที่ใช้ได้ดีในระดับประถมศึกษา เพราะการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่จะทำให้อายุเด็กเล็ก ๆ เกิดการเรียนรู้ทำได้ง่ายกว่าเด็กโต เนื่องจากเด็กโตสามารถเรียนรู้ได้กว้างขวาง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงทำได้ยาก

2. หลักสูตรประเภทนี้เน้นความสำคัญของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนโดยกระทำ ดังนั้นสภาพห้องเรียน อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรมีให้พร้อม มิฉะนั้นจะไม่บังเกิดผลดีเท่าที่ควร

3. ผู้สอนต้องมีความกระตือรือร้น ขยันขันแข็ง และมีความคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หากผู้สอนมีลักษณะเฉื่อยชา การสอนแบบดั้งเดิมอาจได้ผลดีกว่า

4. เป็นการยากที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ จะสามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนทุก ๆ คนได้

7. หลักสูตรเรกิตภาพ (Individualized Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

เป็นการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เป็นไปตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคล หลักสูตรนี้ยึดหลักปรัชญาสาขาภาวะนิยม (Existentialism) มุ่งส่งเสริมการพัฒนาตนเอง อิสระภาพ การเลือกและความรับผิดชอบ การจัดหลักสูตรแบบนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของครูผู้สอนที่จะวิเคราะห์ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ครูจะต้องติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับแบบของการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อดี

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมมากขึ้น และรับผิดชอบตนเอง

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการประเมินผลความก้าวหน้าของตนเอง

3. ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและเนื้อหาวิชา

ข้อจำกัด

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนต่าง ๆ มากมาย จึงเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง

8. หลักสูตรแบบเกณฑ์ความสามารถ (Competency Based Curriculum)

ลักษณะของหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่จัดตามบทบาทและหน้าที่ของผู้เรียนที่จะปฏิบัติงานตามที่กำหนดให้ในรูปของพฤติกรรมที่สังเกตได้ เป็นหลักสูตร ที่ใช้กันอยู่ในวงจำกัด ในสมัยก่อนมักจะหมายถึง การบรรลุผลในการทำกิจกรรมซึ่งได้วิเคราะห์ไว้แล้ว หรือการบรรลุผลในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรอาชีวศึกษา ต่อมาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาได้มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการควบคุมและตรวจสอบประสิทธิผลในการจัดการศึกษา (accountability) ทำให้เกิดความสนใจในการจัดหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาสมรรถภาพขึ้นมา โดยเรียกชื่อว่า Competencies Based Education เรียกย่อ ๆ ว่า CBE และได้มีการนำเอาวิธีการจัดหลักสูตรแบบนี้ไปใช้กับหลักสูตรฝึกหัดครู จึงเป็นที่รู้จักและมีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า Competencies Based Teacher Education (CBTE) ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรที่เน้นสมรรถภาพของผู้เรียนในประเทศไทยก็คือ หลักสูตรการฝึกหัดครูประถมศึกษา พ.ศ. 2524 หลักสูตรนี้ได้มุ่งผลิตครูประถมศึกษาให้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา

ข้อดี

1. สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติได้ในระดับสูงกว่าหลักสูตรโดยทั่ว ๆ ไป
2. การจัดหลักสูตรจะมีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบทั้งในระดับความยากง่ายและความกว้างขวางของประสบการณ์

ข้อจำกัด

1. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนต่าง ๆ มากมาย จึงจัดว่าเป็นการลงทุนค่อนข้างสูง
2. การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาสมรรถภาพแต่อย่างเดียวยังไม่คำนึงถึงความสามารถในการเรียนของแต่ละคน อาจจะสร้างความรู้สึกลึกที่ไม่ดีต่อการจัดหลักสูตรแบบนี้ได้

สรุป

หลักสูตรมี 8 ประเภทคือ (1) หลักสูตรรายวิชาหรือเนื้อหาวิชา (2) หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (3) หลักสูตรหมวดวิชา (4) หลักสูตรแกน (5) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (6) หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ (7) หลักสูตรเอกัตภาพ (8) หลักสูตรแบบเกณฑ์ความสามารถ หลักสูตรแต่ละประเภทมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ในการจัดหลักสูตรจึงไม่นิยมใช้รูปแบบการจัดหลักสูตรแบบใดแบบหนึ่งแต่เพียงแบบเดียว เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีจุดอ่อนหรือขาดความรู้และประสบการณ์ในส่วนที่เป็นข้อจำกัดของรูปแบบหลักสูตรนั้น ๆ และการที่ผู้เรียน

จะต้องเรียนรู้จากหลักสูตรในรูปแบบเดียวโดยตลอด อาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายจากการศึกษา
เล่าเรียนเป็นอย่างมาก จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้การจัดหลักสูตรสำหรับการศึกษาในแต่ละ
ระดับจำเป็นต้องใช้รูปแบบต่างๆ หลายๆ รูปแบบประกอบกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม
กับสภาพของเนื้อหาสาระหรือศาสตร์ในสาขาวิชาเหล่านั้น รวมทั้งขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของ
การจัดการศึกษาด้วย

•

บรรณานุกรม

- ประพิมพ์พรรณ โชคสุวัฒน์สกุลและคณะ. หลักสูตรมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์, 2532.
- วิชัย ดิสสระ. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2535.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2523.
- สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532.
- สันต์ ธรรมบำรุง. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นรสิงห์, 2525.
- สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518.
- อรสา ปราชญ์นคร. หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- Beauchamp, George A. *Curriculum Theory*. Illinois : F.E. Peacock Publisher, 1981.
- McNeil, John D. *Curriculum : A Comprehensive Introduction*. Boston, : Little,
Brown & Company, 1977.
- Saylor Galen J. and William M. Alexander. *Planning Curriculum for Schools*. New
York : Holt, Rinehart and Winston, 1974.